

szinte már megszállottságnak tekinthető igyekezet, ami e mozgalom résztvevőire jellemző, szükséges, hogy ilyen jellegű belső igénnyel is párosuljon.

Befejezésül néhány tanácsot szeretnék adni az üzemtörténet kutatóinak:

1. A nagy erőfeszítésekkel járó helytörténeti tevékenység eredményesebb lenne, ha a szerzők nagyobb gondot fordítanának az adott téma országos és megyei szakirodalmának tanulmányozására. Ez egyrészt lehetővé tenné a helyi jelenségek nagyobb összefüggésekbe való ágyazását, másrészt csökkentené a történeti korszakolás, a történeti kategóriák és fogalmak használatánál elég gyakran előforduló pontatlanságot. Ez ugyanis nem csupán stílusosan zavaró, hanem elvi-politikai tartalmát tekintve is hibás megfogalmazásokhoz vezet.

2. Szükséges, hogy akik üzemtörténettel foglalkoznak, szakmai, módszertani továbbképzésben vegyenek részt. Erre Veszprémben megvan a megfelelő és eredményesen működő fórum, az Üzemtörténeti Klub.

Mivel e mozgalom tudatformáló jelentősége igen nagy, indokolt, hogy az üzemek párt-, gazdasági és szakszervezeti vezetői mindenütt adják meg a szükséges erkölcsi és anyagi támogatást e munkához. Azt tapasztaljuk ugyanis, hogy a kutatók többsége magányosan, támogatás nélkül dolgozik, ami többeknél elkedvetlenedéshez vezet. Pedig ez a mozgalom minden támogatást megérdemel.

A Békés megyei Múzeumi Szervezet nyári tábora

Harmadik éve, hogy Békés megyében a múzeológiai szakágakhoz kapcsolódva ifjúsági táborok működnek július–augusztus hónapban. A táborok célja *összetett*: egyrészt meg kívánjuk ismereteni és szeretetniti a fiatalokkal a múzeumi munkát, az iskolákban szerzett ismeretekre építve azokhoz képest újat akarunk adni; másrészt a tanulók munkájukkal segítik a gyűjtemények gyarapítását, védelmét.

Az első szervezés — 1974-ben — a régészeti ásatásokhoz toborzott középiskolás fiatalokat Békéscsabáról. A következő évben pedig a megye valamennyi középiskolája értesítést kapott a különböző jellegű táborok idejéről, helyéről. Ekkor indult a két régészeti tábor (az egyik középiskolásokkal, a másik régész egyetem hallgatókkal), a néprajzi tábor középiskolásokkal, és a

természetvédelmi, általános iskolásokkal. (Az 1975. évi táborokról Múzeum-pedagógiai füzet sorozatunk 3. száma adott részletes tájékoztatást.) 1976-ban ismét bővült a kör egy nemzetiségi néprajzi táborral.

A következőkben részletesebben ismertetjük a táborok munkáját.

1. A *középiskolás régészeti táborozók* a Vésztő-mágori középkori Csolt-monostor feltárásában segítettek. Ottlétük alatt megismerkedtek a lelőhely történetével, a régészeti lelet jelentőségével. Az ásás, a spaknizás, a tárgyak tisztítása a diákok számára különösen nagy örömmel, izgalommal járt, s ezt még fokozta „az év különleges lelete”: tavaly freskókkal díszített színes falmaradványokat találtak, most pedig bizánci csüngős arany fülbevaló került elő a föld alól.

2. A *nemzetközi jellegű régészeti tábor* „tanyája” Battonya határában másodszor adott otthont magyar, német és lengyel egyetemistáknak, akik az ásatásvezető régész felügyelete mellett önállóan, felelős szakemberként dolgoztak. Egy bronzkori temető leletmentésének befejező szakaszában és egy újkőkori település feltárásán munkálkodtak. Nagy öröm volt számukra, mikor jeles leletanyagot találtak; ilyenek voltak az ún. arcos edények, s a 10 cm-es, égetett anyagból készült istennőszobor, amelyek teljesen épen kerültek elő. A kiemelkedő lelet mellett tulajdonképpen minden feltárt darab jelentős, hiszen alapul szolgál az itt élt emberek mindennapi életének,

Tulkán Valéria népdalgyűjtés közben (Váradi Zoltán felvétele)

Nemzetiségi néprajzitábor — Kétegyháza

kulturájának a megismeréséhez. A táborban a múzeum restaurátorai is részt vettek, irányították a leletanyag szakzerű tisztítását kezelését.

3. *A megye északkeleti magyarlakta területének kutatása* több éves múzeumi feladat. E terület gyűjtési-kutatási munkájába kapcsolódott be a diákokból, múzeumbarátokból szerveződött néprajzi gyűjtőtábor, mely 1975-ben Zsadányban, 1976-ban pedig Körösnagyharsányban működött. A néprajzi táborokban nagyobb önállóságra volt szükség, mint az ásatásoknál, hiszen minden gyűjtővel nem lehetett ott a táborvezető múzeológus. Ezért a tábor megkezdése előtt módszertani előkészítő foglalkozásokon ismerkedtek meg a résztvevők a helyszín irodalmával, az alapvető néprajzi fogalmakkal és irodalommal. Egyéni érdeklődés alapján alakultak ki a csoportok, amelyek azután részletesebben foglalkoztak egy-egy témával. Már az előkészítő foglalkozásokon elosztották a feladatokat: ki gyűjt népszokást, ki babonát, hagyományos paraszti gazdálkodással, vagy temetkezéssel kapcsolatos adatokat, tárgyakat stb. A gyűjtemény kb. 300 tárgyat (gazdálkodási eszközök, textilek, bútorok) számlál, s számos mesét, balladát, nép-

dalt, népszokást jegyeztek be a gyűjtőnaplókba.

4. Tekintettel a megye lakosságának nemzetiségi összetételére és a múzeumkutatási feladataira, 1976 nyarán *nemzetiségi néprajzi tábor* is indult. A középiskolásokból alakult tábor a románok lakta Kétegyházaán működött.

Az eredményes néprajzi tevékenységhez ez esetben szükséges volt a román nyelv ismerete is, így a tábor tagjai a gyulai román gimnázium diákjaiból verbuválódtak. A helyszíni munkát itt is előkészítő foglalkozások előzték meg. A tábor eredményes munkáját igazolja a néprajzi tárgyak háromszázat meghaladó száma, amelyek között kiemelkedő jelentőségűek a kétegyházi népi szöttesek, a gazdag hímzésű ködmön, valamint egy 1890-es évszámmal ellátott, ácsolt hombár. A sikeres folklórgyűjtést számos népdal és rigmus bizonyítja.

5. *Az ornitológiai és természetvédelmi tábor* sátrait tavaly a tarhosi erdősparkban, 1976-ban pedig Gyula-Városerdőben állították fel. Az általános iskolák felső tagozatosai voltak a táborlakók, akiknek módjuk volt megismerkedni a megye természetrajzával, s gyakorlatban megfigyelni a növények

és az állatok életmódját. A munka legérdekesebb, legizgalmasabb része talán a madárgyűrűzés volt, amelyhez a szakemberek nyújtottak segítséget a közreműködő gyerekeknek. A munkanaplóban rögzített sorok jól tükrözik a tábor tartalmas, gazdag programját, a résztvevők természetszeretetét, ismeretgazdagodását. Maradandó élményt jelentett mindannyiuknak, hogy az erdőt-mezőt járva tanulmányozhatták a természet élővilágát, láthatták egy-egy

nagyvadat, szürkületkor megfigyelhették a madárvilág életét.

A táborok működtetéséhez az illető települések tanácsai vezetősége, a megyei tanács V. B. művelődésügyi osztálya, a megyei KISZ-bizottság, a Kulich Gyula Ifjúsági és Úttörőház nyújtott segítséget.

A megyei tanács V. B. művelődésügyi osztálya kedves ajándékkal — 2 minivizzel és táskarádióval — bővítette ki a tábori felszerelést.

Sz. Kozák Mária

A lengyel sas zászlója alatt

Wysocki József lengyel születésű negyvennyolcas honvédtábornok emlékének megörökítése lengyel és magyar részről egyaránt soká váratott magára. Itt Budapesten a Lengyelországból áttelepült dr. Domszky Pál kezdeményezte elsőként, hogy a neves szabadságharcos életének és tevékenységének állítsunk maradandó emléket. Elgondolásához csatlakozott Szathmáry Zoltán, az isaszegi Falumúzeum vezetője, valamint Pabiniak Henrik, a Bem József Egyesület elnöke. Munkájuk első eredményeként 1971. szeptember 24-én, Isaszegen leleplezték a Wysocki-emléktáblát. Dr. Domszky biztatására dr. Kovássy Zoltán ügyvéd látott hozzá, hogy a szabadságharcban szolgált Lengyel Légőra, zászlójuk történetére és a légió parancsnokára, Wysockira vonatkozó dokumentumokat összegyűjtse.

Időközben kialakult a konkrét elképzelés, és az Isaszegi Múzeumbarátok Köre javasolta, hogy a Nemzeti Múzeum parkjában, Garibaldi szobra mellett állítsák föl Wysocki tábornok mellszobrát. A lengyel féllel való egyeztetés után a Bem József Egyesület és az Isaszegi Múzeumbarát Kör közös levelet küldött a budapesti lengyel nagykövetségre, valamint a Budapesti Fővárosi Tanácshoz, kérve hozzájárulásukat. A közös akció nyomán hamarosan el is készült a szobor, amelynek leleplezéséről az alábbiakban számolunk be.

Wysocki József szobrát H. Danilewicz lengyel szobrászművész, a talapzatot Konrad Sándor építész készítette.

(Szerk.)

Az 1848-as magyar szabadságharc szempontjából fontos volt, hogy katonailag képzett, háborúkat és forradalmakat megjáró tisztok erősítsék a fiatal honvédséget. Ezért a forradalmi magyar kormány szívesen fogadta a lengyel szabadságharcosokat, akiket a korabeli magyar sajtó úgy tisztelt meg, hogy „a lengyel sas a szabadság és a tiszta hazafiság jelképe, mely a zsarnokság fellegén keresztül utat tör magának.”

Ugyanakkor érthető Kossuth és Bem óvatossága is azokkal szemben, akik nagyobb létszámú lengyel sereg szervezésének tervét vetették fel. Ebben vitathatatlan véleménykülönbség volt Bem tábornok és a centralista demokrata Wysocki József között, aki 1848 őszén érkezett Pozsonyba egy lengyel küldöttség tagjaként. Kossuth és Bem — helyesen — ekkoriban még nem tartották időszerűnek önálló lengyel légió felállítását, mert el akarták kerülni —

vagy legalábbis elodázni — a cári beavatkozást. Ezért a magyar kormány kezdetben egy magyar-lengyel zászlóalj, továbbá egy ulánus svadron és egy üteg felállítását engedélyezte azzal, hogy kisebb lengyel csapatokat a honvéd zászlóaljokhoz csatolnak. A kormány, őrnagyi ranggal, Wysocki Józsefet nevezte ki a már kiképzett két lengyel század parancsnokává.

1849 nyarán Wysocki tábornok vezérlése alatt légióvá szervezték át a lengyel csapatokat, melyeknek Miskolc volt a kiképzőhelyük. Hosszú lenne felsorolni a lengyel szabadságharcosok útját. A déli hadszíntér, majd Szolnok, Hatvan, Isaszeg őrzi hősi harcuk emlékeit. A légió katonái mindig az első vonalban harcoltak, legtöbbször ők vállalták az utóvédet is. Isaszegnél — emléktábla jelöli a helyet — addig tartották az arcvonalat, amíg az Aulich-hadtest meg nem érkezett, s a csata döntő fordulatot vehetett. A szabadság-